

KRYSTIAN ZIAJA
Wydział Teologiczny, UO

Analiza literacko-egzegetyczna wyroczni Ha 2,1-4¹

Literary and exegetical analysis of the oracle of Ha 2,1-4

Abstract

At the prophet Habakuk we come across an interesting oracle saying, which is contained in verses 2,1-4. It contains the words of God, who reveals that "He who is not righteous disappears, but the righteous remains alive because of his faithfulness in the Old Testament, we find many passages in which concepts such as "faith", "life", "righteous" appear (e.g.: Ps 15; Isa 9,6; 11,4; 30,15; Jer 5,1; 23,5; Ez 18,5-26; Prv 12,10; Mi 6,8; Am 5 4; 5,24).

This text of the Habakuk Book also deserves attention because the words mentioned above, spoken by God, are quoted three times in the New Testament, namely: Rome 1,17; Ga 3,11; Heb 10,38. In this respect the meaning of the statements is so very interesting. In the present article is first the critical literary analysis of the text carried out Ha 2,1-4 (author and the time of its activity; content; literary form). Then the exegetical analysis Ha 2,1-4 (preparation for the acceptance of the Yahweh – word Ha 2,1-3; word Yahweh Ha 2,4).

Keywords: Habakuk; faith; life; righteous;

Literarisch-exegetisch Analyse des Orakelspruch Ha 2,1-4

Abstrakt

Beim Prophet Habakuk stoßen wir auf einen interessanten Orakelspruch, der in den Versen 2,1-4 enthalten ist. Er beinhaltet die Worte Gottes, der offenbart, dass „Wer nicht rechtschaffen ist, schwindet dahin, der Gerechte aber bleibt wegen seiner Treue am Leben im Alten Testament finden wir viele Stellen, in denen die Begriffe, wie „Glaube“, „Leben“, „gerecht“ auftreten (z. B.: Ps 15; Jes 9,6; 11,4; 30,15; Jer 5,1; 23,5; Ez 18,5-26; Prv 12,10; Mi 6,8; Am 5 4; 5,24).

¹ Artykuł opublikowany w: G. PINDUR, P. PINDUR (red.), „Czyn... człowieka odda mu zapłatę” (Prz 12,14b). *Księga pamiątkowa ku czci księdza profesora Józefa Homerskiego*, Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos, Tarnów 1999, s. 243–253.

Dieser Text des Habakuk-Buches verdient auf Aufmerksamkeit gleichfalls deswegen, weil die oben angeführten Worte, ausgesprochen von Gott, sind dreimal im Neuen Testament zitiert, nämlich: Rom 1,17; Ga 3,11; Hebr 10,38. In Hinsicht darauf ist der Sinn der Aussagen so sehr interessant. In dem vorliegenden Artikel ist zunächst die kritisch-literarische Analyse des Textes durchgeführt Ha 2,1-4 (Autor und die Zeit seiner Aktivität; Inhalt; Literaturform). Anschließend die exegetische Analyse Ha 2,1-4 (Vorbereitung zur Annahme des Jahwe – Wortes Ha 2,1-3; Wort Jahwe Ha 2,4).

Schlüsselwörter: Habakuk; Glaube; Leben; Rechtschaffene;

W Księdze proroka Habakuka spotykamy się z interesującą wyrocznią, która jest zawarta w w. 2,1-4. Zawiera ona słowa Boga, który objawia, że „zginie człowiek, który nie jest sprawiedliwy, a sprawiedliwy zostanie przez swoją wierność przy życiu”. W Starym Testamencie znajdujemy wiele miejsc, w których występują pojęcia: „wiara”, „życie”, „sprawiedliwy” (np. Ps 15; Iz 9,6; 11,4n; 30,15; 33,15; Jr 5,1; 23,5; Ez 18,5-26; Prz 12,10; Mi 6,8; Am 5,4; 5,24).

Ten tekst Księgi Habakuka zasługuje na uwagę również dlatego, że przytoczone wyżej słowa wypowiedziane przez Boga są trzykrotnie cytowane w Nowym Testamencie, a mianowicie: Rz 1,17; Ga 3,11; Hbr 10,38. Z tego względu sens tej wypowiedzi jest tak bardzo interesujący.

W niniejszym artykule ograniczymy się do omówienia problematyki literackiej i egzegetycznej Ha 2,1-4.

1. Analiza krytyczno-literacka perykopy Ha 2,1-4

1.1. Autor i czas jego działalności

Wiadomości o Habakuku² dostarcza nam tylko 1,1. Nazywa on go prorokiem. Na podstawie treści Księgi noszącej jego tytuł możemy wnosić, że jako prorok przeżywał widzenia Boże, do których wewnątrznie się przygotowywał (por. 2,1-2). Umiał rozróżnić własne myśli od boskich³.

² Termin „Habakuk” może pochodzić od hebrajskiego słowa חֲבַקֻּק (= „uścisk” od חֲבַק = „objąć”, „uściskać”). Takiego zdania jest św. Hieronim. Istnieją również opinie wywodzące ten wyraz od słowa akkadyjskiego *hambaguqu*, które oznacza roślinę warzywną, prawdopodobnie ogórek. Miałoby się wydawać rzeczą dziwną, że Judejczyk nosi imię akkadyjskie, ale ze zwyczajem nadawania imion w tym języku spotykamy się w Judei od czasów Manassego. Różne kodeksy przekładu greckiego LXX oddają to imię słowami Ἀμβακουμ, Ἀββακουμ, (ὁ πατήρ ἀνεστή LXX⁶¹³). Istnieją opinie, mało prawdopodobne, które sugerują, że Habakuk był owym synem Sunamitki, którego cudownie wskrzesił Elizeusz (2 Krl 4,16-37), lub że Habakuk urodził się w Betsur w pokoleniu Symeona i był tym, który zaniósł posiłek dzięki mocy Anioła Bożego Danielowi do jaskini lwów (Dn 14,33-39).

³ Por. W. RUDOLPH, *Micha – Nahum – Habakuk – Zephanja*, KAT, Berlin 1977, 193.

Co do czasu działalności Habakuka, to przyjmuje się na ogół, że działał on pod koniec VII w. przed Chr., opierając się na wzmiance o Chaldejczykach (Ha 1,6).

Skarga proroka była skierowana przeciwko Asyryjczykom, którzy panowali jeszcze nad światem i byli źródłem wszelkiego zła. Jednak pojawia się już na horyzoncie potęga państwa babilońskiego, które stawi skuteczny opór przeciw supremacji asyryjskiej.

O. Eissfeldt uważa, że lata 625–612 p.n.e. to czas, w którym można umieścić działalność proroka Habakuka.

Trochę inny okres działalności Habakuka, choć zbytnio nieodbiegający od lat podanych przez O. Eissfeldta, podaje nam W. Rudolph. Twierdzi on, że wzmianka o Chaldejczykach w Ha 1,6 świadczy o tym, iż naród ten był już potęgą, która zdominowała państwo asyryjskie. A ponieważ w tekście nie ma wzmianki o zdobyciu Jerozolimy w 597 r., podaje on czas działalności Habakuka na lata 605 (bitwa pod Karkemis) – 597.

Wydaje się, że czas działalności proroka Habakuka, której wyrazem są jego proroctwa, można zamknąć w latach 605–602 p.n.e.

1.2. Kontekst perykopy

Księga Habakuka, składająca się z trzech rozdziałów, nastęrcza szereg problemów niejednokrotnie trudnych do rozwiązania. Dokładny ich przegląd podaje O. Eissfeldt w swoim wstępie do Starego Testamentu⁴. Podział księgi na mniejsze części nie nastęrcza zbyt wielu trudności. Egzegeci tej miary co, O. Eissfeldt⁵, W. Rudolph⁶, A. Gelin⁷, P.E. Testa⁸, H. Höpfl i S. Bovo⁹, dzielą Księgę Habakuka na trzy części.

Drobne różnice, jakie zachodzą między poszczególnymi podziałami, dotyczą przynależności poszczególnych wierszy do części I lub II. Tak więc O. Eissfeldt, A. Gelin oraz P.E. Testa dzielą interesującą nas księgę identycznie.

Część I: 1,2–2,4 – dialog między prorokiem a Bogiem.

Część II: 2,5–20 – pięć wyroczni, które rozpoczynają się od słowa „biada”. Cztery z nich dotyczą tych, którzy uchybiają miłości bliźniego; piąta natomiast dotyczy bałwochwalstwa. Każde złorzeczenie zbudowane jest w ten sposób, że wskazuje się winnego, opisuje się przewinienie, jakiego dopuścił się, i kończy się zapowiedzią kary.

Część III: 3,1–19 – modlitwa proroka Habakuka, której można nadać nazwę hymnu czy psalmu.

⁴ Zob. O. EISSFELDT, *Einleitung in das Alte Testament*, Tübingen 1964, 562–571. Na przestrzeni historii egzegezy były okresy, kiedy próbowano wykreślić niektóre części księgi jako późniejsze dodatki czy przedstawiać poszczególne części księgi; czyniono to na podstawie tradycji kulturowych, które reprezentowała szkoła skandynawska. Dziś przyjmuje się dość powszechnie, że Księga Habakuka jest w zasadzie jednolitym zbiorem, będącym dziełem jednego autora.

⁵ O. EISSFELDT, *Einleitung in das Alte Testament*, 567.

⁶ W. RUDOLPH, *Micha – Nahum – Habakuk – Zephanja*, 195n.

⁷ A. ROBERT, A. FEUILLET (red.), *Introduction à la Bible*, t. I, Tournai 1959, 517–519.

⁸ P.E. TESTA, *Il messaggio della salvezza*, t. II, Torino 1966, 187–192.

⁹ S. BOVO, *Introductio specialis in Vetus Testamentum*, Napoli 1963, 621–625.

W. Rudolph natomiast umieszcza w pierwszej części 1,2–2,5, w drugiej części wiersze 2,6b-20, w trzeciej części 3,1-19.

Z kolei Höpfl przyjmuje następujący podział:

Część I: 1,2-11

Część II: 1,12–2,20

Część III: 3,1-19

Inny podział Księgi Habakuka proponują S. Stańczyk i A. Kubik. S. Stańczyk¹⁰ wyodrębniła w interesującym nas dziele następujące części:

1,1 – tytuł księgi.

1,2-4 – skarga proroka.

1,5-11 – odpowiedź Boga.

1,12-17 – druga skarga proroka przeciw Chaldejczykom.

2,1-3 – odpowiedź Boga na drugą skargę.

2,4-20 – opis zniszczenia wroga.

3,1-19 – psalm: Bóg sam przystępuje do rozprawy z wrogami.

A. Kubik¹¹ we wstępie do Starego Testamentu dzieli Księgę Habakuka na dwie części, umieszczając w pierwszej rozdziały 1–2, a w drugiej – rozdział 3.

Jak można było zauważyć, tacy autorzy jak: O. Eissfeldt, A. Gelin i P.E. Testa, zamykają pierwszą część Księgi Habakuka tym wierszem, który nas szczególnie interesuje, a mianowicie 2,4. Dokładniejszy podział w ich ujęciu przedstawia się następująco:

- a) 1,2-4 – indywidualna pieśń błagalna, zawierająca skargę proroka na panowanie niegodziwych i panoszenie się zła.
- b) 1,5-11 – Boska odpowiedź. Bóg nie jest obojętny na zło, działa przez ludzi – Chaldejczyków.
- c) 1,12-17 – prorok znów się żali, że Bóg, który powinien karać niegodziwych, patrzy spokojnie, jak gotują oni cierpienia i udręki sprawiedliwym.
- d) 2,1-4 – Boska odpowiedź, że niesprawiedliwy zginie, sprawiedliwy zaś zostanie przy życiu.

Wydaje się, że ten podział najtrafniej odzwierciedla treść wypowiedzi i układ myśli proroka Habakuka. Toteż on będzie stanowił podstawę dalszych badań krytyczno-literackich, dotyczących tekstu Ha 2,1-4.

1.3. Forma literacka

Wiersze Ha 2,1-4, jako druga odpowiedź Boga, pod względem treści dają się podzielić na następujące cztery elementy:

¹⁰ S. ŁACH (red.), *Pismo Święte Starego Testamentu. Habakuk, Księgi Proroków mniejszych*, PST XII, 2, Poznań 1968, 89.

¹¹ S. ŁACH (red.), *Habakuk, Prorocy Mniejsi*, w: *Wstęp do Starego Testamentu*, Poznań 1973, 527–529.

- 2,1 przygotowanie się proroka na Bożą odpowiedź.
 2,2-3 nakaz spisania tego, co Bóg mu objawi.
 2,4a wyrocznia, mająca charakter sądu dla tych, którzy postępują, wbrew prawu Bożemu.
 2,4b wyrocznia – obietnica dla postępujących sprawiedliwie.

Ten układ wskazuje, że werset 4 jest konkluzją drugiego dialogu. Pod względem formy literackiej można go określić jako wyrocznię o bardzo skondensowanej formie. Rozpoczyna się partykułą ׀ָ׀ָ (= „oto”), podobnie jak inne tego rodzaju wypowiedzi (np. Jr 1,9; 2,35; Iz 6,7; 7,14; Am 8,1). Wiersz 4a ma charakter groźby, zaś wers 4b obietnicy.

2. Analiza egzegetyczna wyroczni Ha 2,1-4

2.1. Przygotowanie na przyjęcie słowa Jahwe – Ha 2,1-3

Egzezęę rozpocniemy od trzech pierwszych wierszy, które są etapem przygotowawczym do tego, co następuje w wierszu 4 interesującej nas wyroczni (2,1-4). Wyrocznia ta jest odpowiedzią Boga na drugą skargę proroka, który żalił się, że Bóg nie karze niegodziwych, którzy gotują cierpienia i udręki sprawiedliwym.

- w. 1 Wejść na miejsce czuwania¹²
 i postawię siebie na skale¹³
 i chcę wypatrywać, żeby ujrzeć
 co będzie mówił, i co odpowie
 na moją skargę.

Odpowiedź Boga na drugą skargę proroka nie nastąpiła natychmiast. Najpierw prorok przygotowuje się na Słowo Jahwe. Udaje się na miejsce czuwania. Prorok posługuje się tu wyrażeniem, które obrazuje jego wewnętrzne skupienie. Strażnik, który stoi na miejscu czatów, którym było wzniesienie albo skała, dokładnie obserwuje teren otaczający miasto, uważa na to, co dzieje się dookoła (por. 2 Krl 9,17; Ez 33,3). Podobnie prorok postanowił czuwać, wewnętrznie się wyciszyć, oddalić od siebie to, co zewnętrzne, a wszystko po to, by móc być całkowicie otwartym na Słowo Boga.

Prorok wypatruje odpowiedzi Boga. W tekście spotykamy się z podobnymi wyrażeniami stojącymi obok siebie: ׀ָ׀ָ׀ָ׀ָ (= „i chcę wypatrywać”) oraz לְרֹאוֹת (= „żeby ujrzeć”). Te dwa wyrażenia o podobnym znaczeniu mogłyby suponować, że występuje

¹² מִשְׁמֶרֶת – wyrażenie to pochodzi od czasownika שָׁמַר (= „czuwać”) i oznacza miejsce czatów, wartę, straż (por. 2 Krl 11,5-6). Terminem tym określa się również służbę liturgiczną (por. 2 Krl 7,6).

¹³ מְצוֹר – צוּר = „skała”, „opoka”, „wał” (LXX: ἐπι πετραν = „na skale”). W czasach starożytnych często miasta czy obozy wojskowe położone były na niedostępnych skałach, przez co były trudniejsze do zdobycia.

tutaj pewne powtórzenie, ale jest to tylko przypuszczenie; W. Rudolph w swoim tłumaczeniu uwzględnia obydwa wyrażenia¹⁴. Prorok jest pewien, wewnętrznie przeświadczony, że odpowiedź od Boga na pewno nadejdzie.

Słowo **יָשִׁיב** (od **שָׁב** = „odwracać”) znaczy dosłownie: „co mi odwróci”. Chodzi o to, co Bóg z powrotem odda, odpowie na pytanie, skargę Habakuka (por. Iz 41,28; Rz 18,13; 24,26; 2 Sm 3,11; 2 Krn 10,6; Hi 13,22; 20,2). Prorok jest przekonany, że sam nie przeniknie tajemnic Boga, ale przez cierpliwe wyczekiwanie zasłuży na to, że Bóg udzieli mu odpowiedzi¹⁵.

w. 2 I Jahwe odpowiedział mi, i rzekł:

Napisz widzenie i to wyraźnie
na tablicach, żeby je można
biegle czytać.

Odpowiedź Jahwe zaczyna się od polecenia, żeby prorok widzenie, które nadejdzie, spisał na tablicach. Prorokowi zostają przekazane słowa Boga przez **וִיזֶה** („widzenie”).

Czasownik **הִזִּיתִי** = „widzieć” w formie **וִיזֶה** występuje w Starym Testamencie 35 razy, między innymi u Dn 12 razy, Ez – 7 razy, Iz, Jr oraz Ha 2 razy; u Habakuka – wersy 1,1 i 2,2. Użycie słowa **וִיזֶה** świadczy o tym, że to, co prorok głosi, pochodzi z objawienia Bożego.

Czasem słowem tym określane są w Piśmie Świętym pouczenia słowne (por. 1 Sm 31; Ps 88,20). Na ogół jednak określa się nim wizję prorocką, widzenie, poprzez które prorokowi przekazane zostają przez Boga prawdy, plany dotyczące ludzi, ich przyszłości (por. Iz 1,1; Na 1,1; Am 1,1; Ha 1,1; Mi 1,1). Słowo Boże mógł prorok otrzymać w różny sposób: w wizji snu (por. Iz 29,7), czy mogło to być rzeczywiste widzenie (por. Dn 8,1n) albo jako słowne objawienie prorok „widział słowo”, „słyszał wizję” (por. Iz 2,1; Jr 23,18; Ez 1–3; Oz 12,11; Mi 3,7; Prz 29,18).

Prorok Habakuk przygotował się do otrzymania objawienia, które zostało przekazane mu w formie słownej. **וִיזֶה** u Habakuka to więc widzenie otrzymane przez objawienie słowne.

G. Keller¹⁶ jest zdania, że dla Habakuka Jahwe jest w pierwszym rzędzie „mówiącym Bogiem”; mówione Słowo Boże nie leży w centrum zainteresowania proroka. Dlatego Jahwe nie daje mu polecenia, żeby pewne wiadomości przekazał dalej ustnie, lecz aby widzenia zapisał.

Habakuk jest wybranym człowiekiem, któremu Bóg przekazuje swoje plany na przyszłość, które są jednocześnie odpowiedzią na skargę proroka (1,12-17). Tablice, na których prorok z nakazu Boga ma spisać widzenie, były wykonane przeważnie z kamienia.

Jeżeli pisano na tablicach glinianych, po napisaniu tabliczki takie wypalano, żeby mogło przetrwać długi czas.

¹⁴ W. RUDOLPH, *Micha – Nahum – Habakuk – Zephanja*, 211.

¹⁵ Por. W. VISCHER, *Der Prophet Habakuk*, Neukirchen 1958, 21.

¹⁶ Zob. C.A. KELLER, *Die Eigenart der Propheten Habakukus*, ZAW 85 (1973), 158.

Prorok otrzymał polecenie, by Słowo Jahwe spisał tak, aby ci, którzy potrafią, mogli te tablice z łatwością odczytać.

Chodzi tu niewątpliwie o to, żeby czytający łatwo sobie przyswoił treść tablic, żeby ta treść mogła być szybko przekazana innym¹⁷.

- w. 3 Ponieważ widzenie odnosi się do określonego czasu,
i brzmi¹⁸ ku końcowi i nie sprawi zawodu,
a jeżeli zwleka, oczekuj go,
ponieważ wypełni się na pewno
i nie¹⁹ ulegnie zmianie.

W dalszym ciągu cierpliwość i pokora proroka są wystawione na próbę. Rozkaz spisania tego, co Bóg mówi, jest dowodem pewności, że spełni się to, co On objawia.

Wyrażenie לְמוֹעֵד („do określenia czasu”) wskazuje na to, co Bóg zapowie. Czas jest znany tylko Bogu. מוֹעֵד oznacza umówiony, wyznaczony czas (por. 2 Sm 20,5; Wj 9,5) ogólnie umówienie się (por. Sdz 20,38) albo umówienie się na spotkanie (por. 1 Sm 20,35). W Ps 102,14; Dn 8,19; 11,27.29.35 מוֹעֵד znaczy „termin”, „czas pewny dla Boga”. W tym znaczeniu zwrot ten został przetłumaczony w omawianym wierszu. „Określony czas” należy rozumieć jako „czas znany tylko Bogu”.

קֵץ (koniec) występuje 67 razy w Starym Testamencie, z tego 51 razy w księgach prorockich. Może oznaczać: zakończenie czegoś w znaczeniu czasowym (por. Jr 51,13; Hi 16,3; 18,2; Iz 9,6), coś ostatniego (por. 2 Krl 19,23; Iz 37,24), koniec życia, istnienia ludzkiego (Ps 39,5; Hi 6,11).

Często słowo צֵד²⁰ występuje w tekstach prorockich na oznaczenie czasu ostatecznego, a więc w znaczeniu eschatologicznym. W takim znaczeniu użyte jest to słowo między innymi u Ez 21,30.34; 35,5; 38,8; Dn 8,17; 9,36; 11,27.35.40; 12,3; Am 8,2. Teksty te poprzez terminy: „koniec dni”, „koniec lat”, „kres ustalonego czasu”, nawiązują do zakończenia obecnej rzeczywistości i nastania nowej.

W naszym tekście צֵד ma również znaczenie, wydzwięk eschatologiczny, choć może nie mówi tak wyraźnie, jak inne wymienione teksty, o końcu, kresie dni, lat, czasu. „Koniec” z naszego wiersza jest znany tylko Bogu, który go określił. Człowiek nie zna terminu, w którym nastąpi koniec, dający początek nowej rzeczywistości.

Nie wolno wątpić w to, że koniec nastąpi, trzeba czekać. Zaufać Bogu, wytrzymać w napięciu i niepewności, bo to, co Bóg zamierza, wypełni się. Bóg nie zawiedzie, należy całkowicie poddać się Jego woli²¹. To, na co Habakuk czeka, na pewno nastąpi, to już

¹⁷ Por. W. RUDOLPH, *Micha – Nahum – Habakuk – Zephanja*, 212, 215; C.A. KELLER, *Die Eigenart der Propheten Habakukus*, 160.

¹⁸ קָפַח – dosłownie znaczy „parsknąć, dyszeć”. Przenośnie można oddać przez: „brzmieć”, „szeptać”, i tak zostało przetłumaczone.

¹⁹ לֹא – tekst qumrański, LXX, S, T, V, mają w tym miejscu וְלֹא („i nie”), i to וְלֹא należy przyjąć w imię paralelizmu między וְלֹא יִסְרֵב („i nie sprawi zawodu”) a וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה („i nie ulegnie zmianie”).

²⁰ M. WAGNER, צֵד, *THAT* 11, 659–662.

²¹ Por. G. FOHRER, *Die propheten des Alten Testament*, t. II, Gütersloh 1974, 42.

jest dawno w myśli Boga, ale On jako Pan historii będzie decydował, kiedy to, o czym za chwile prorok się dowie, nadejdzie. Sam prorok musi w dalszym ciągu żyć nadzieją i czekać na spełnienie się widzenia.

Te trzy zanalizowane wiersze wskazały nam, że prorok po swojej skardze skierowanej do Boga przygotowuje się do otrzymania widzenia od Boga. Zanim otrzyma główną treść widzenia, otrzyma nakaz spisania słów Boga. Zostaje także pouczony, że to, co mu zostanie przekazane dla niego i dla innych, nie od razu zostanie wprowadzone w czyn. Pewne jest to, że wyrocznia się spełni, ale Bóg tylko wie, kiedy to się stanie.

„Koniec” jest tylko Jemu znany i wtedy dopiero wypełni się to, co zapisał prorok na tablicy – a wypełni się dla wszystkich, o których mowa w wyroczni 2,4.

2.2. Słowo Jahwe – w. 4

Oto zginie człowiek
który nie jest sprawiedliwy,
a sprawiedliwy przez swoją wierność
zostanie przy życiu.

Wiersz 2,4 przynosi nam oczekiwane Słowo Boga. Zapowiada on w ogólnej formie upadek tych, którzy postępują w sposób nieprawdy, a obiecuje życie tym, którzy są sprawiedliwi.

W TM pierwsza część wiersza brzmi: „oto nadęta jest pycha (עַפְלָה lub עַפָּל), nieprawda dusza w nim”. Nie przyjmujemy takiego tłumaczenia, choć jest ono wierne z TM, gdyż w takim przekładzie wiersz traci sens. Dlatego usiłuje się tłumaczyć innym pojęciem słowo עַפְלָה, które przybliżałoby nam myśl całego wiersza. Możemy w tym wierszu zauważyć chiasm, który zawiera paralelizm antytetyczny. Pojęcia „sprawiedliwy” i „życie” z 2,4b powinny mieć swoje antytezy w 2,4a.

W. Rudolph²² podaje następujące tłumaczenie: „bezsilnie upada ten, którego dusza nie jest prawa”, ale groźba jest tutaj zbyt słaba. Na podstawie Iz 65,7; Ps 109,20 tłumaczy „zasłużoną karę” jako antytezę do „żyć będzie”. LXX przekłada ten wiersz następująco: „gdy upadnie, nie ma w nim dusza moja upodobania”²³ Wyrażenie „upadnie” ὑποστείλη, ὑποστείληται suponuje w TM źródłostów czasownika עָרַף (= „upadać”), a nie, jak jest obecnie, עָפַל (= „być nadętym”)²⁴.

Opowiemy się za tłumaczeniem W. Rudolpha, przy czym będziemy rozumieli „zasłużoną karę” jako utratę życia. Pojęciem יֵשֶׁר określano w Starym Testamencie człowieka rzetelnego, uczciwego, o prawym sercu (por. 2 Krl 10,15), o prawych dziełach, czynach

²² Por. W. RUDOLPH, *Micha – Nahum – Habakuk – Zephanja*, 212.

²³ LXX ma tutaj εὐδοκεῖ (= „ma upodobanie”). Gdy יֵשֶׁר zmienimy w sensie יֵשֶׁר בְּעֵינַי: „podoba się”, to pociągnie za sobą zmianę בִּפְשׁוֹ („dusza jego”); („dusza moja”), tak mają LXX Aquila.

²⁴ Por. S. STAŃCZYK, *Habakuk*, w: S. ŁACH (red.), *Habakuk, Prorocy Mniejsi*, PST XII, 2, Poznań 1968, 111.

(por. Prz 20,11; 21,8); człowieka, który podoba się komuś (por. Lb 23,27; Sdz 14,3; 1 Sm 18,20.26; 2 Sm 17,4; 1 Krn 13,4; 2 Krn 30,4; Jr 18,4; 25,7).

W takim znaczeniu jest użyte to słowo w tekście, który omawiamy, z tym, że poprzedza go partykuła לֹא (= „nie”) wprowadzająca sens negatywny.

Słowo ישר jest paralelne do צדק, stąd w tłumaczeniu zostało podane: „który nie jest sprawiedliwy”, zamiast „którego dusza jest nieprawa”.

צַדִּיק – sprawiedliwy w Starym Testamencie jest ten, kto w ogóle czyni sprawiedliwość, prawdę i to bez uszczerbku (por. Rdz 18,23; 2 Sm 4,11; 1 Krl 2,32; Hi 12,4; 17,8-9); kto czyni tak, jak się Bogu podoba, postępuje zgodnie z prawem (por. Rdz 6,9; 7,1; 18,23-32; Prz 12,10; Ez 18,5-26); sprawiedliwymi określa się wierzących, pobożnych Izraelitów albo w ogóle Izraelitów (por. Iz 24,16; 57,1; Oz 14,10; Ml 3,18; Ps 1,6; 11,3; 34,22; Prz 10,16; 11,8); sprawiedliwy to także ubogi, cierpiący ucisk (Am 2,6; 5,12; Iz 5,23; 19,20).

W naszym tekście sprawiedliwy to człowiek daleki od zła, od występnych czynów, człowiek całkowicie zwrócony na Boga, przez to ma zapewnienie, że uniknie zbliżającej się katastrofy i pozostanie przy życiu (por. Ez 18; 33,12)²⁵.

W ścisłym związku z pojęciem „sprawiedliwy” pozostaje w naszym tekście słowo „wierność”. Sprawiedliwy przez wierność będzie żył. אֱמוּנָה pochodzi od rdzenia אָמַן – „wierność”²⁶, trudno określić tutaj wierność tylko przez łagodną poczciwość, prawość czy prostoduszność, można określić ją jako wierne oddanie, zawierzenie. Jest jeszcze w języku hebrajskim termin אֱמֶת, który zawiera w sobie znaczenie: „prawdziwość”, „wierność”, „niezawodność”, „stałość”. Jest nam pomocny w zrozumieniu pojęcia „wierność” w naszym tekście.

„Wierność” rozumiana jako coś trwałego (por. Iz 39,8; Jr 14,13; 33,6); jako trwanie wieczne przy Bogu i Jego słowie (por. Jr 5,3; 7,28; 9,2; Iz 11,5; 59,4; 2 Krl 12,16; 22,7; 1 Krn 9,29; 2 Krn 19,9; 31,18). Tak pojęta „wierność” jest cechą właściwą sprawiedliwego i ona prowadzi do nagrody, do życia (por. 1 Sm 26,23; Ps 31,24).

Taką wiernością odznacza się człowiek sprawiedliwy, o którym Bóg mówi Habakukowi. To człowiek, który ma pełne zaufanie wobec Boga. Ufność ta jest dla sprawiedliwego gwarancją przetrwania, doczekania lepszych czasów²⁷.

Zaufać Bogu, trwać zawsze przy Nim, choć się nie rozumie tego, co On czyni – to jest dewizą człowieka sprawiedliwego. Przeciwnieństwem człowieka sprawiedliwego jest człowiek, którego nazwaliśmy „nie sprawiedliwy”. Nie trwa przy Bogu, Jego słowie, gardzi Bogiem (Ps 10,3; 14,1; 36,2-5), nie przestrzega ustaw Bożych, kieruje się przemocą, gnębi słabych (por. Ez 18,10-13).

²⁵ Zob. K. KOCH, צַדִּיק, THAT II, 526–527.

²⁶ Zob. A. JEPSEN, אֱמֶת, TWAT III, 343.

²⁷ Por. G. FOHRER, *Die Propheten*, 42; E. WISSENSTEIN, *Nahum, Habakuk, Zephanja* (Stuttgarter Bibelhefte), Stuttgart 1957, 46–47.

Patrząc na wiersz 4 z perspektywy trzech poprzednich wierszy, dochodzimy do wniosku, że wyrocznia, która została przekazana Habakukowi, spełni się w czasach ostatecznych, kiedy nastąpi „koniec”.

Niesprawiedliwość nie będzie trwała wiecznie. Dlatego kara nastąpi. Kiedy? O tym wie tylko Bóg.

Będzie to jednak termin dotyczący zarówno niesprawiedliwych, jak i sprawiedliwych. Różnica będzie w tym, że sprawiedliwy przez swoją wierność wobec Boga, przez swoje dobre czyny, otrzyma nagrodę, którą będzie życie, wieczne trwanie z Bogiem, a niesprawiedliwy, który się nie nawróci i będzie postępował nie licząc się z Bogiem, otrzyma zasłużoną karę²⁸.

Na podstawie wyżej przedstawionych rozważań możemy zauważyć, że wyrocznia Boga: „oto zginie człowiek, który nie jest sprawiedliwy, a sprawiedliwy zostanie przez swoją wierność przy życiu”, jest punktem kulminacyjnym myśli zawartych w obydwóch dialogach proroka z Bogiem.

Bóg zawsze wskazuje człowiekowi właściwą drogę postępowania. A już od samego człowieka zależy, czy pójdzie za wezwaniem Boga, a gdy pójdzie, zaufa Bogu, będzie sprawiedliwym wobec Niego i ludzi, ofiaruje mu Bóg przyjaźń, życie.

Bibliografia:

- BOVO S., *Introductio specialis in Vetus Testamentum*, Napoli 1963, 621–625.
- DELCOR M., *Habakuc* (PCIBib VIII), Paris 1964, 413–415.
- EISSFELDT O., *Einleitung in das Alte Testament*, Tübingen 1964, 562–571.
- FOHRER G., *Die Propheten des Alten Testament*, t. II, Gütersloh 1974, 42.
- JEPSEN A., אַמָּא, TWAT III, 343.
- KELLER C.A., *Die Eigenart der Propheten Habakukus*, ZAW 85 (1973), 158.
- KOCH K., צַדִּיק, THAT II, 526–527.
- S. ŁACH (red.), *Pismo Święte Starego Testamentu. Habakuk, Księgi Proroków mniejszych* (PST XII 2), Poznań 1968, 89.
- ŁACH S. (red.), *Habakuk, Prorocy Mniejsi*, w: TENŻE (red.), *Wstęp do Starego Testamentu*, Poznań 1973, 527–529.
- ROBERT A., FEUILLET A. (red.), *Introduction à la Bible*, t. I, Tournai 1959, 517–519.
- RUDOLPH W., *Micha – Nahum – Habakuk – Zephanja*, KAT, Berlin 1977, 193.
- TESTA P.E., *Il messaggio della salvezza*, t. II, Torino 1966, 187–192.
- VISCHER W., *Der Prophet Habakuk*, Neukirchen 1958, 21.
- WAGNER M., צַדִּיק, THAT II, 659–662.
- WISSENSTEIN E., *Nahum, Habakuk, Zephanja* (Stuttgarter Bibelhefte), Stuttgart 1957, 46–47.

²⁸ Por. C.A. KELLER, *Die Eigenart*, 166; W. RUDOLPH, *Micha – Nahum – Habakuk – Zephanja*, 217; M. DELCOR, *Habakuc* (PCIBib VIII), Paris 1964, 413–415.